

UDK 811.163.4'373.45

Petrović Njegoš P. II

Izvorni naučni rad

Cvijeta BRAJIČIĆ (Nikšić)

Filozofski fakultet – Nikšić

cvijetabrajic@yahoo.com

ITALIJANIZMI U JEZIKU PETRA II PETROVIĆA NJEGOŠA

U radu se analizira prisustvo riječi porijeklom iz italijanskog jezika i njegovih dijalekata u pisanoj zaostavštini Petra II Petrovića Njegoša. Obradeni korpus, koji je sastavni dio rada, obuhvata Njegoševo književno stvaralaštvo, pisma i *Bilježnicu*. Ako se uzmu u obzir tvrdnje stručnjaka da su italijanizmi predstavljali sastavni dio narodnih govora Crne Gore u Njegoševo vrijeme, kao i činjenica da je vladika imao prilike da se na različite načine direktno upozna sa tim jezikom, opravdanom se čini pretpostavka da u njegovoj pisanoj zaostavštini mora biti elemenata italijanske leksike. Prikupljeni materijal upoređen je s italijanskom leksikom registrovanom u narodnim govorima Boke Kotorske, Budve i Paštrovića, kako bi se utvrdilo u kojoj se mjeri italijanizmi zabilježeni u Njegoševoj pisanoj zaostavštini podudaraju s onima koji su ušli u narodne govore, bez obzira na to što nijesu u pitanju govori Njegoševog zavičaja. Na taj način pokušali smo da utvrdimo u kojoj mjeri je prisustvo italijanizama u Njegoševom jeziku uslovljeno činjenicom da je on italijanski jezik i poznavao, što je u svojim istraživanjima dokazalo više autora koji su se bavili ovom tematikom.

Ključne riječi: *Njegoš, italijanizmi, narodni govori*

Predmet ovog rada je istraživanje prisustva riječi iz italijanskog jezika kao i iz njegovih dijalekata (prije svega venecijanskog) u pisanoj zaostavštini crnogorskog vladike i pjesnika Petra II Petrovića Njegoša. Opšte je poznato da je Italija, a posebno Venecija, na različite načine bila prisutna na našim prostorima vjekovima unazad i da su ti naši sušedi, osim u umjetnosti i kulturi, ostavili traga i u jeziku. Pitanjem zastupljenosti italijanizama u narodnim govorima dosad se bavilo više jezičkih stručnjaka, a ovde pominjemo Vesnu Lipovac-Radulović koja je u svojim radovima obradila romanizme u govoru

Budve i Paštrovića,¹ kao i jugoistočnog dijela Boke Kotorske,² i prof. Srđana Musića koji je ispitivao rasprostranjenost riječi iz romanskih jezika u narodnim govorima ševerozapadne Boke.³ Uticaj Italije, odnosno Venecije, bio je najjači na Crnogorskom primorju, posebno u Boki Kotorskoj. Pokušavajući da se zaštiti od turskih najezda nakon raspada carstva Nemanjića, kojem je pripadao, Kotor se stavio pod zaštitu Venecije 1420. godine i pod njenom vlašću ostao do pada Mletačke Republike 1797. godine.⁴ Nakon Kotora pod mletačkom kontrolom našli su se i Paštrovići 1423. godine, a potom i Budva 1442. godine. Preostali djelovi Boke (Risan, Herceg Novi) češće su mijenjali svoje gospodare. Uz kraće prekide, bili su pod turskom vlašću od 1483. do osme decenije XVII vijeka, kad su poslije Morejskog rata pripali Veneciji⁵. Izuzetak u tome smislu na našem primorju predstavljaju gradovi Bar i Ulcinj, kao i Sutorina u Boki, koji su pripadali Otomanskoj imperiji⁶. Nakon pada Venecije po mirovnim sporazumima u Kampoformiju (1797) Boka je pripala Habsburškoj dinastiji⁷. Tokom Napoleonovih osvajanja, te teritorije su nakratko pripojene Crnoj Gori, zatim su od 1807. bile pod vlašću Francuske, da bi od 1814. godine postale dio Austrije, kasnije Austrougarske imperije⁸. Važno je napomenuti da je i u tom periodu jezik administracije ostao italijanski.

Iako nijesu bile pod njenom neposrednom upravom, i oblasti tadašnje Crne Gore bile su izložene uticaju Mletačke Republike. Taj uticaj nije mogao biti jak kao u oblastima na našem primorju koje je Venecija direktno kontrolisala. Ne može se reći da između Mletačke Republike i Crne Gore nije bilo komunikacija, razmjena i političkih veza, ali nikada nije bilo u pitanju stabilno i trajno savezništvo. „Venecija je u Crnogorcima vidjela isključivo ratobornu družinu preko koje najefikasnije može izazvati bunu hrišćana pod turskom vlašću, koja bi u pogodnom trenutku – ili odvratila tursku vojsku od

¹ Vesna Lipovac-Radulović, *Romanizmi u Crnoj Gori. Budva i Paštrovići*, Matica srpska, Novi Sad, 1997.

² Vesna Lipovac-Radulović, *Romanizmi u Crnoj Gori. Jugoistočni dio Boke Kotorske*, Matica srpska, Novi Sad, 2004.

³ Srđan Musić, *Romanizmi u severo-zapadnoj Boki Kotorskoj*, Filološki fakultet Univerziteta u Beogradu, Beograd, 1972.

⁴ Živko Andrijašević, Šerbo Rastoder, *Crna Gora i velike sile*, Zavod za udžbenike i nastavna sredstva, Podgorica, 2006. str. 15.

⁵ Gligor Stanojević, „Crna Gora od pada Crnojevića do vladike Danila Petrovića“, u *Crna Gora – monografija*, Književne novine, Beograd, 1976. str. 176–193.

⁶ Miloš Milošević, „Boka Kotorska, Bar i Ulcinj u Kiparskom ratu (1570–1573)“, *Boka – Zbornik radova iz nauke, kulture i umjetnosti*, br.4, Zavičajni muzej, Herceg Novi, 1972. str. 17–58.

⁷ Živko Andrijašević, Šerbo Rastoder, *Crna Gora i velike sile*, Zavod za udžbenike i nastavna sredstva, Podgorica, 2006. str. 100.

⁸ Isto, str. 101.

upada na njenu teritoriju ili barem njenu pozadinu učinila nesigurnom. I tu se završavalo mletačko interesovanje za Crnu Goru.⁹ Mlečani su se u odnosu prema Crnoj Gori vodili isključivo trenutnim, kratkoročnim interesima. Istini za volju, Venecija je, na zahtjev plemenskih starješina, Crnu Goru uzela pod svoju zaštitu 1716. godine i time stekla pravo na postavljanje guvernadura čiji je prvi zadatak bio da zajedno s tadašnjim crnogorskim vladikom Danilom radi na organizovanju odbrane od turskih napada. Ima i onih koji smatraju da je Mletačka Republika pokušavala da iskoristi svog funkcionera za upravljanje svjetovnim poslovima u Crnoj Gori.¹⁰ Zabilježeno je da je prvi guvernadur bio mletački podanik iz Boke. On se, međutim, na tom položaju zadržao svega nekoliko mjeseci, a onda je Venecija prenijela guvernadurska ovlaštenja na crnogorsku porodicu Vukotić i tako praktično odustala od neposrednog učešća u organima vlasti u Crnoj Gori.¹¹

U periodu koji je predmet našeg interesovanja Mletačka Republika je već bila nestala s političke karte Evrope, tako da je njen uticaj mogao biti samo posredan – kroz kulturnu tradiciju i zaostavštinu, kao i kroz lingvističku komponentu. Takav uticaj je mnogo jači u oblastima koje su vjekovima bile pod njenom direktnom upravom, kao što je Boka Kotorska, nego u krajevima koji su sa njom bili u sporadičnom kontaktu, što je bio slučaj s tadašnjom Crnom Gorom.

Crnogorski vladika Petar II Petrović Njegoš bavio se književnim stvaralaštvom relativno kratko, svega dvadesetak godina, ali je njegova pisana zaostavština veoma bogata. Pretpostavlja se da je prvo djelo *Glas kamenštaka* završio 1833. godine. Zbog problema s dozvolom za štampanje u Beču rukopis nije objavljen, nego je 1835. proširen. Tako je nastala *Svobodijada* koja je objavljena u Zemunu 1854. godine.¹² Godine 1834. nastala je i Njegoševa zbirka pjesama pod naslovom *Pustinjak cetinjski*, a naredne godine još jedna, nazvana *Lijek jarosti turske*, koja je sadržala svega četiri pjesme. Zbirka *Ogledalo srpsko* i spjev *Luča mikrokozma* objavljeni su 1845. godine u Beogradu. *Gorski vijenac* je štampan u Beču februara 1847. godine, a kasnije su u istom gradu izašla iz štampe i dva njegova kraća spjeva – *Kula Đurišića* i *Čardak Aleksića*. Djelo *Lažni car Šćepan Mali* objavljeno je u Trstu, ali je njegovo štampanje završeno u Zagrebu 1851. godine, malo prije Njegoševe smrti¹³. Osim Njegoševog književnog stvaralaštva, predmet našeg interesovanja su

⁹ Isto, str. 19.

¹⁰ Isto, str. 25.

¹¹ Isto, str. 26.

¹² Danilo D. Vušović, *Prilozi proučavanju Njegoševa jezika*, Grafički umetnički zavod „Planeta“, Beograd, 1930. str. 6.

¹³ Isto, str. 3.

i njegova pisma koja je, različitim povodima, pisao nekim uglednim savremenikima. Sačuvano je oko 1700 Njegoševih pisama objavljenih u okviru *Sabranih djela* koja je beogradska Prosveta izdavala u periodu između 1951. i 1955. godine.¹⁴ Smatramo da je nužno obratiti pažnju i na taj dio Njegoševe zaostavštine da bi se utvrdilo da li su i u kojoj mjeri njegovi direktni kontakti s Italijom i poznavanje italijanske kulture i književnosti uticali na njegov jezički izraz u pisanoj zaostavštini koja nije strogo književnog karaktera.

Kada se govori o jezičkom izrazu Petra II prvo treba napomenuti da je i on bio pristalica Vukove jezičke reforme i da je kao i njegov prethodnik Petar I u svom stvaralaštvu koristio narodni jezik. Mihailo Stevanović smatra da starija Njegoševa djela (*Svobodijada*, pjesme, *Luča mikrokozma*) sadrže dosta ruskoslovenskih elemenata, ali da je uticaj ruskoslovenskog ograničen samo na sferu leksike.¹⁵ Stoga se, po njegovom mišljenju, za Njegoševa djela može reći da su napisana narodnim, a ne slavenosrpskim jezikom, iako se većina Njegoševih savremenika još uvijek služila njime. Novija djela Petra II, kako smatra Stevanović, imaju potpuno narodni karakter. Njegov je zaključak da je Njegoš pokušavao da i nenarodnim jezičkim elementima, koje je sporadično koristio, dâ koliko-toliko narodni karakter. Stevanović ističe da ipak ne treba miješati Njegošev narodni jezik s narodnim jezikom koji je promovisao Vuk. Njegoš, po njegovom mišljenju, koristi narodni jezik rodnog kraja – Crne Gore i okolnih oblasti.¹⁶

O stanju jezika na crnogorskim prostorima u vrijeme vladavine Petra II ali i ostalih crnogorskih vladika piše Branislav Ostojić. On smatra da „važan činilac pri stvaranju opšteg jezičkog tipa u rukopisima vladika predstavljaju društveno-istorijske i socijalne prilike u kojima je živio narod u Crnoj Gori.“¹⁷ Te prilike u vrijeme vladavine Petra II nijesu bile naročito povoljne. Jedan od najvećih problema predstavljala je plemenska rascjepkanost, ali i postojanje velikog broja manjih zasebnih cjelina unutar svakog plemena. Među crnogorskim plemenima, i pored razjedinjenosti, postojala je komunikacija, kao što su postojale i jake veze između tadašnje Crne Gore i primorskih oblasti koje su pripadale drugoj državi. Ove veze, po mišljenju Ostojića, uticale su i na razmjenu u sferi jezika. On vjeruje da su trgovačke veze s primorskim gra-

¹⁴ Petar Petrović Njegoš, Cjelokupna djela, *Pisma I - 1830–1837*, knjiga sedma, Prosveta, Beograd 1951; Petar Petrović Njegoš, Cjelokupna djela, *Pisma II - 1838–1842*, knjiga osma, Prosveta, Beograd 1953; Petar Petrović Njegoš, Cjelokupna djela, *Pisma, III - 1843–1851*, knjiga deveta Prosveta, Beograd 1955.

¹⁵ Stevanović, M. „Neke osobine Njegoševa jezika“, u *Južnoslovenski filolog*, knjiga XIX, Beograd, 1951. str. 17–31.

¹⁶ Isto, str. 17–31

¹⁷ Branislav Ostojić, *O crnogorskom književnojezičkom izrazu*, NIO Univerzitetska riječ, Nikšić, 1985.

dovima, posebno s Kotorom, dovele do toga da se u narodni jezik cetinjskog zaleđa infiltriraju brojne romanske riječi. Osim toga, društveno-ekonomske okolnosti uticale su na pomjeranje stanovništva iz kontinentalnih oblasti ka primorju. Taj priliv stanovništva uticao je na govor dijela stanovnika samog primorja, ali je uticaj sa suprotne strane bio znatno izraženiji. Ostojić smatra da je najizraženija odlika našeg jezika u vrijeme vladavine Petra I i Petra II nepostojanje stabilne gramatičke strukture i da ga je ta osobina činila podložnim različitim uticajima koji su odraz našli i u pisanom jeziku cetinjskih vladika. On zaključuje da je u Crnoj Gori održan kontinuitet sa srednjovjekovnim (narodnim) tipom jezika, što je uslovljeno društveno-ekonomskom situacijom koja nije dozvoljavala da se klase izdiferenciraju na privilegovane i nepriviligovane ni u kom pogledu, pa ni u kulturi. Zbog toga pisana književnost na koju su u prošlosti obično imale pravo samo povlašćene društvene klase ovđe dugo nije ni postojala, a kada se počela razvijati, bila je neodvojiva od usmene književnosti širokih slojeva naroda, odnosno nije se mogla izdvojiti u posebnu razvijeniju formu književnog djelovanja, niti se u potpunosti osloboditi presudnog uticaja usmene književnosti.¹⁸ Pored usmenog narodnog stvaralaštva na Njegošev književni izraz moralo je imati uticaja i njegovo poznavanje velikih evropskih književnosti i nekih evropskih jezika.¹⁹ Njegoševim poznavanjem italijanskog jezika bavila se Vesna Kilibarda koja kaže da je „italijanski je, vrlo vjerovatno, bio i prvi strani jezik s kojim se Njegoš, već u ranoj mladosti, susreo u školi svoga učitelja, Josifa Tropovića (1775–1828), koja je kao neka vrsta male, privatne škole 1812. godine otvorena pri crkvi Sv. Vaznesenja na Toploj kod Herceg Novog“.²⁰ Pozivajući se na rad Sava Vukmanovića, objavljen u časopisu *Boka*, Kilibarda navodi i da je Njegoš u tom gradu italijanski jezik mogao učiti i od fratra po imenu Pjero Prezidente.²¹ Na učenje toga jezika, po njenom mišljenju, mogao ga je podstaći i njegov stric, vladika Petar I, „i sam znalac ovog jezika, svjestan da će i njegovom nasljedniku on biti od koristi pri stalnim dodirima sa stanovništvom i vlastima Boke i Dalmacije, nekadašnjih poседа Mletačke Republike, u kojima je, i pod austrijskom upravom, nakon Bečkog kongresa (1815), italijanski zadržan kao jezik lokalne administracije“.²² O tome da je Njegoš poznao taj jezik svjedoče i italijanski

¹⁸ Isto.

¹⁹ Danilo D. Vušović u radu *Prilozi proučavanju Njegoševa jezika* iznosi podatak da je Njegoš pored ruskog dobro znao italijanski i francuski jezik.

²⁰ Vesna Kilibarda, „Njegoševo poznavanje italijanskoga jezika“, *Lingua montenegrina*, br. 11. Podgorica, 2013. str. 198.

²¹ Dr Savo Vukmanović, „Petar II Petrović Njegoš u Herceg Novom“, *Boka – Zbornik radova iz nauke, kulture i umjetnosti*, br.13-14, Zavičajni muzej, Herceg Novi, 1982. str. 338

²² Vesna Kilibarda, „Njegoševo poznavanje italijanskoga jezika“, *Lingua montenegrina*, br. 11. Podgorica, 2013. str. 199

naslovi iz njegove biblioteke. U popisu Njegoševih knjiga koji je sačinio Dušan Vuksan zabilježeno je ukupno devet italijanskih naslova „koje je Njegoš preuzeo iz biblioteke svoga strica i deset koje je on sâm nabavio, uz nekoliko godišta listova i časopisa na italijanskom jeziku čiji je, moguće, bio prenumerant“.²³ Svoje znanje italijanskog jezika Njegoš je imao priliku da usavrši i u direktnom kontaktu s izvornim govornicima, budući da je u Italiji, različitim povodima, boravio više puta.²⁴ Prvi veći evropski grad uopšte koji je Petar II Petrović Njegoš upoznao bio je Trst, grad i tada pretežno italijanske kulture u kome je, idući prema Beču i Petrogradu, ili prema Veneciji Napulju, duže ili kraće boravio petnaestak puta.²⁵

Ako se uzmu u obzir tvrdnje stručnjaka da su italijanizmi predstavljali sastavni dio narodnih govora Crne Gore u Njegoševo vrijeme, kao i činjenica da je vladika imao prilike da se na različite načine direktno upozna s tim jezikom, opravdanom se čini pretpostavka da u njegovoj pisanoj zaostavštini mora biti elemenata italijanske leksike. U korpusu koji smo pregledali, a koji čine njegova književna djela, *Bilježnica* i pisma, registrovali smo 235 italijanizama. Od tog broja 181 termin je zabilježen u pismima, a 54 u ostaloj pisanoj zaostavštini. Najviše je imenica, čak 198, što čini 84,25% od ukupnog broja registrovanih riječi, zatim glagola, kojih je ukupno 20 (8,51%), pa pridjeva – 16 (6,8%). Zabilježen je i jedan prilog za način. Prikupljeni materijal uporedili smo s italijanizmima koje su u svojim radovima zabilježili Srđan Musić²⁶ i Vesna Lipovac-Radulović.²⁷ Kao što je već rečeno, oni su proučavali prisustvo italijanizama u narodnim govorima Boke Kotorske i Paštrovića, crnogorskih teritorija koje su imale najduže i najtješnje kontakte s Italijom, odnosno Venecijom. Njihove radove smo odabrali za poređenje kako bismo utvrdili u kojoj se mjeri Njegoševa italijanska leksika podudara sa italijanizmima u živom narodnom govoru, iako nije u pitanju govor Njegoševog najužeg zavičaja, i bez obzira na to što je prisustvo italijanizama u govoru ispitivano gotovo vijek i po nakon vladicine smrti. Izvorno značenje registrovanih oblika provjeravali

²³ Isto, str. 205

²⁴ up. Vesna Kilibarda „Njegoš i Venecija“, *Venecija i slovenske književnosti*, SlovoSlavia, Beograd 2011, str. 289–302.

²⁵ Vesna Kilibarda, *Njegoš i Trst, Italijanski pisci i putopisci o vladici pjesniku (B. Bjazoletu, P. Đenerini, F. Dal Ongaro)*, CID, Podgorica 2000.

²⁶ Srđan Musić, *Romanizmi u severo-zapadnoj Boki Kotorskoj*, Filološki fakultet Univerziteta u Beogradu, Beograd, 1972.

²⁷ Vesna Lipovac-Radulović, *Romanizmi u Crnoj Gori. Jugoistočni dio Boke Kotorske*, Matica srpska, Novi Sad, 2004; Vesna Lipovac-Radulović, *Romanizmi u Crnoj Gori. Budva i Paštrovići*, Matica srpska, Novi Sad, 1997.

smo koristeći Zingarelijev²⁸ i De Maurov²⁹ jednojezični rječnik italijanskog jezika, kao i Boerijov rječnik venecijanskog dijalekta.³⁰

Od ukupnog broja italijanizama zabilježenih u Njegoševoj zaostavštini 110 pojmova (46,81%) zabilježili su i Musić i Radulović, 16 riječi (6,81%) registrovao je samo Musić, dok je 20 termina (8,51%) prisutno samo u rječniku Vesne Lipovac-Radulović. Preostalih 89 riječi (37, 87%) nijesu registrovane ni u narodnim govorima Boke Kotorske, kao ni u narodnim govorima Budve i Paštrovića. Od pojmova koji nijesu registrovani najviše je toponima i hidronima, kao i prisvojnih pridjeva izvedenih od njih. Nijedan od 16 takvih primjera zabilježenih kod Njegoša ne javlja se u rječnicima kod Musića i Radulović. Njegoš koristi izvorne nazive za italijanske geografske pojmove (Trijest, Frijul, Vezuvijs), iako u našem jeziku za njih postoje ekvivalenti (Trst, Furlanija, Vezuv), ali upotrebljava i italijanska imena nekih lokacija koje ne pripadaju toj zemlji. U obrađenom korpusu pronašli smo toponim **Raguza** (it. *Ragusa*), što je stari naziv za Dubrovnik, a zabilježili smo i primjer **Antifar** (it. *Antivari*) – italijanski naziv našeg grada Bara, kao i oblike **Albanec** (it. *albanese*) – *Albanac* i **skutarski** (it. *Scutari*) – *skadarski*. Njegoš povremeno koristi i oblik **Boka di Kataro** (it. *Bocche di Cattaro*), koji predstavlja kombinaciju našeg i italijanskog toponima, pošto je imenica Boka u jednini, kako se i koristi u našem jeziku, a ne u množini, što je slučaj u italijanskom jeziku. Registrovali smo i oblike **Adrijatik** (it. *Adriatico*) – *Jadransko more*, kao i prisvojni pridjev **adrijatski**. Posebno je zanimljiv primjer **Lizonco** (it. *Isonzo*) – *Soča*, u kom je Njegoš preuzeo ne samo izvorni italijanski toponim, nego i oblik određenog člana koji uz njega stoji, pošto se u govoru ova imenica i član koji stoji uz nju doživljavaju kao jedinstvena izgovorna cjelina.

Druhu kategoriju imenica koje Musić i Radulović ne bilježe, a koje se javljaju u Njegoševom rječniku, predstavljaju nazivi različitih administrativnih funkcija i institucija. To je razumljivo ako se ima u vidu činjenica da većina tih institucija i funkcija u vrijeme kada su Musić i Radulović sprovodili svoja istraživanja odavno nije postojala. Od termina kojima su se označavali funkcioneri različitog ranga Musić i Radulović bilježe oblike **providur** (*mletački činovnik; pokrajinski poglavar u Mletačkoj republici*) i **prokaradur** (*zastupnik, opunomoćenik; javni tužilac*), dok su kod Njegoša zabilježene i imenice **bailo** (*mletački poslanik*), **duka** (*vojvoda; arh. vođa*), **deputat** (*izaslanik, poslanik*), **konsilijer** (*savjetnik*), **sindik** (*gradonačelnik*). Oblike **cirkul** (*sreski načelnik, starješina okruga*) i **prezident** (*predsjednik*) Musić nije zabilježio, ali se javljaju kod Vesne Lipovac-Radulović, dok kod nje nijesu zabilježene

²⁸ Nicola Zingarelli, *Vocabolario della lingua italiana*, Zanichelli Editore, Bologna, 2000.

²⁹ Tullio de Mauro, *Dizionario della lingua italiana*, Paravia, Torino, 2000.

³⁰ Giuseppe Boerio, *Dizionario del dialetto veneziano*, Giunti Editore, Firenze, 1998.

imenice **princip** (*princ, knez, mletački dužd*), **konte** (*grof; seoski knez*), **soldat** (*vojnik*) koje je Musić registovao. U Njegoševom rječniku registrovali smo i nazive nekih institucija kao što su **kapitanat** (*šedište poglavara*), **pretura** (*sud*), **prezidenca** (*predsjedništvo*) **korta** (*sud*), koje Musić i Radulović nijesu pronašli u narodnim govorima. Kod Njegoša se javljaju i imenice kojima se označavaju vojni činovi (**kolonel**, **tenente**, **oficijal**) koje kod Musića i Radulović takođe nijesu zabilježene.

Njegoš koristi i oblike iz sfere ekonomije i finansija koji u narodnim govorima nijesu prisutni. Neki od zabilježenih primjera su **interes** (*it. interesse*) – *kamata*, **ipotekati** (*it. ipotecare*) – *staviti pod hipoteku*, **konkorent** (*it. concorrente*) – *učesnik u nadmetanju* **sensal** (*it. sensale*) – *mešetar*, **vidimirati** (*it. vidimare*) – *ovjeriti pečatom*. U tu kategoriju mogu se svrstati i nazivi vrsta novca koji više nije u upotrebi – **rušpa** (*it. ruspa*) – *mletački dukat*, **cekin imperijale** (*it. zecchino imperiale*) – *kraljevski cekin*, **luid** (*it. luigi*) – *vrsta francuskog zlatnika*, **talijer** (*it. tallero*) – *talir*.

U korpusu koji smo obradili zabilježili smo i primjere **cirk** (*it. circo*) – *rimski stadion, amfiteatar*, **foro** (*it. foro*) – *rimski trg, forum*, **koloseo** (*it. Colosseo*) – *Koloseum*, **kasin** (*it. casino*) – *zgrada, prostorija za društvene sastranke*. Ovi oblici u narodnom govoru nijesu zabilježeni, a Njegoš ih je mogao usvojiti i direktnim putem, obilazeći Italiju i njene znamenitosti.

U segmentu korpusa koji obuhvata oblike zabilježene i kod Njegoša i u narodnim govorima posebnu pažnju treba obratiti na one kod kojih su prisutne manje ili veće razlike u značenju iako vode porijeklo od iste italijanske riječi. U najvećem broju slučajeva riječ zabilježena kod Njegoša ima opštije značenje koje je bliže izvornom, dok ista riječ u narodnom jeziku ima specifičnije i uže značenje. O tome svjedoče i sljedeći primjeri: kod Njegoša se oblik **patron** (*it. padrone*) javlja samo u značenju *gazda*, što je i osnovno značenje riječi u italijanskom jeziku, dok kod Musića i Radulović ovaj pojam znači *vlasnik broda ili mreže; starješina ribara*. Imenica **poltrona** (*it. poltrona*) u Njegoševom rječniku znači isto što i u italijanskom – *fotelja*, dok kod Musića ona ima značenje *baštenski naslonjač*. Oblik **pošt** (*it. posto*) Njegoš upotrebljava u značenju *mjesto*, a ista imenica u narodnim govorima znači *mjesto poznato po obilju ribe*. Imenica **kordun** (*it. cordone*) – *kordon*, kod Musića i Radulović znači *gajtan koji se prišiva kao ukras; debeli gajtan*. Kod Njegoša je imenica **spenza** (*it. spesa*) upotrijebljena u izvornom značenju *trošak*, dok su Musić i Radulović zabilježili da ta imenica u narodnim govorima znači *kupovina na trgu; trošak za kupovinu; nabavka hrane*. Imenica **buleta** (*it. bolletta*) u Njegoševom rječniku znači *priznanica*, dok je Musić bilježi u značenju *taksirana dozvola za prodaju krupne stoke*. U pojedinim slučajevima od mogućih značenja izvorne riječi u narodnim govorima koristi se jedno, dok

je kod Njegoša zabilježeno drugo. Primjer je imenica **skala** (*it. scala*) koju su Musić i Radulović zabilježili u značenju *stepenište*, što je i osnovno značenje te riječi, dok se kod Njegoša isti oblik javlja u značenju *stijena*, koje je znatno rjeđe. Imenica **prova** u Njegoševom rječniku ima značenje *dokaz*, dok su u govornom jeziku primorskih oblasti Musić i Radulović zabilježili značenja *pokušaj*, *ispitivanje*. Za imenicu **financa** (*it. finanza*) kod Njegoša smo registrovali značenje *finansije*, dok ju je Radulović u govornom jeziku zabilježila u značenju *carinik*. Zanimljiv je primjer imenice **tutela** (*it. tutela*) koju je Radulović registrovala u značenju *zaštita* što je njeno izvorno značenje, dok je Njegoš koristi u značenju *zaštitnica* koje ta imenica u italijanskom jeziku ne može imati.

Od ukupnog broja imenica koje su zabilježene i kod Njegoša i u rječnicima Musića i Radulović najveći dio se značenjski podudara. U pitanju su uglavnom riječi koje označavaju vrste namirnica, pokućstvo, djelove odjeće, predmete i pojmove iz svakodnevnog života. Neki od primjera su imenice **barka** (*it. barca*), **galija** (*it. galea*), **gondula** (*it. gondola*), **trabakula** (*it. trabaccolo*), **vapor** (*it. vapore*) koje označavaju različite vrste plovila, zatim **barilo** (*it. barile*) – bure, **bistijerna** (*lat. it. cisterna*) – bunar, **depozit** (*it. deposito*) – ostava, rezervoar za vodu, **magazin** (*it. magazzino*) – skladište, spremište, **panjega** – šupljina u kuhinjskom zidu koja služi kao ostava. Od imenica koje označavaju vrste hrane zabilježili smo sljedeće primjere: **beškot** (*it. biscotto*) – dvopek, **cukar** (*it. zucchero*) – šećer, **frut** (*it. frutto*) – plod, **kastradina** (*ven. castradina*) – sušeno jagnjeće meso, **skoranca** (*ven. scoranza*) – sušena riba sa Skadarskog jezera. Navešćemo i nekoliko primjera imenica koje označavaju djelove kuće i pokućstva: **kamara** (*it. camera, ven. camara*) – soba, **kaseta** (*it. cassetta*) – sanduk, **lama** (*it. arh. lama – pleh*) – plehana posuda, **lincul** (*it. lenzuolo*) – čaršav, **pirun** (*ven. piron*) – viljuška, **saket** (*it. sacchetto*) – papirna kesa. Na kraju ćemo pomenuti neke od primjera koji se odnose na predmete i pojmove iz svakodnevnog života: **dondo** (*it. arh. donno – gospodar*) – stric, ujak, tetak, **familja** (*it. famiglia*) – porodica, **medik** (*it. medico*) – ljekar, **portantina** (*it. portantina*) – (bolnička) nosila, **pijaca** (*it. piazza*) – trg, riva (*it. riva*) – obala, **školj** (*it. scoglio*) – greben u moru, malo ostrvo, **butiga** (*it. bottega*) – dućan, radnja, **buslo** (*it. bussola*) – kompas, **ura** (*it. ora*) – čas, **maškara** (*it. maschera, ven. mascara*) – maskirana osoba, **multa** (*it. multa*) – kazna, **miritati** (*it. meritare*) – zaslužiti, **resto** (*it. resto*) – ostatak, **faculet** (*it. fazzoletto*) – maramica.

Italijanizmi pronađeni u Njegoševoj pisanoj zaostavštini mogu se svrstati u grupu prilagođenih pozajmljenica. Analizirajući stepen adaptiranosti posuđenica, Musić polazi od klasifikacije pozajmljenih riječi po stepenu i načinu asimilacije. Po toj klasifikaciji podjela pozajmljenica može se vršiti s

obzirom na stepen asimilovanosti na fonemičkom i morfemičkom nivou. Na fonemičkom nivou, po stepenu asimilovanosti mogu se razlikovati tri kategorije riječi – neasimilovane, djelimično asimilovane i potpuno asimilovane riječi. Tri skupine riječi mogu se izdvojiti i s obzirom na stepen asimilovanosti na morfemičkom nivou. To su neadaptirane posuđenice, poluadaptirane posuđenice i semantičke i prevodne posuđenice (kalkovi). Musić smatra da u fonetskom pogledu narodni govori lako asimiluju posuđenice iz romanskih jezika uopšte, a posebno one iz italijanskog jezika i venecijanskog dijalekta, i to prije svega zbog sličnosti glasovnih sistema.³¹ Tu tvrdnju potkrepljuje rezultatima svog istraživanja u kome je zabilježio vrlo mali broj fonetski neadaptiranih ili poluadaptiranih riječi. U te dvije grupe spadaju uglavnom posuđenice koje sadrže zvučnu afrikatu *dz* pošto se taj glas u nekim riječima čuva, dok u drugima daje refleks *z*.

Kad govori o podjeli pozajmljenica s obzirom na stepen asimilovanosti na morfemičkom nivou, Musić polazi od Klajnove definicije morfološke asimilacije koja se sastoji u tome da se „reči dodaju nastavci domaće promene (ako je prešla iz analitičkog jezika u sintetički) ili da se od svih fleksionih oblika zadrži samo jedan (u obrnutom slučaju)“. Po Musićevom mišljenju najveći dio posuđenica u govorima ševerozapadne Boke adaptiran je i na morfemičkom nivou. Najčešća promjena kod pozajmljenica na morfološkom nivou je promjena roda imenica. Ona je nekad uslovljena različitim analogijama, ali mnogo češće činjenicom da italijanski jezik za razliku od našeg ima samo dva roda. Jedan dio imenica čuva italijanske sufikse, dok kod nekih oni bivaju zamijenjeni oblicima iz našeg jezika. Kod glagola se u nekim slučajevima čuva originalni prefiks, dok neki oblici dobijaju prefikse karakteristične za naš jezik. Pozajmljeni pridjevi najčešće dobijaju naše sufikse, dok jedan manji broj njih zadržava samo romanski oblik.

Prethodno izložena zapažanja važe i za korpus koji smo mi obradili – registrovane posuđenice prilagođene su našem jeziku po istim pravilima i principima koji važe za pojmove koji su iz italijanskog jezika ušli u narodne govore. Ovaj zaključak se ne odnosi samo na riječi koje su prisutne i kod Njegoša i u narodnim govorima, nego i na one koje se javljaju samo u Njegoševoj pisanoj zaostavštini.

³¹ Srđan Musić, *Romanizmi u severo-zapadnoj Boki Kotorskoj*, Filološki fakultet Univerziteta u Beogradu, Beograd, 1972, str.74.

A

1. **Adrijatik** – *it. Adriatico* – Jadran. Ni kod Musića ni kod Radulović ovaj oblik nije zabilježen.
2. **adrijatski** – *it. adriatico* – jadranski
3. **Albanez** – *it. albanese* – Albanac. Ovaj oblik nijesu zabilježili ni Musić ni Radulović.
4. **Antifar** – *it. Antivari* – Bar. Ni kod Radulović ni kod Musića ova imenica nije zabilježena.
5. **antikamara** – *it. anticamera* – predsoblje. Ni kod Musića ni kod Radulović ovaj oblik nije zabilježen.
6. **azurni** – *it. azzurro* – plav. Ovaj oblik nijesu zabilježili ni Musić ni Radulović.

B

7. **bagatela** – *it. bagattella* – sitnica. Musić nije zabilježio ovaj oblik, dok ga Radulović bilježi u istom značenju.
8. **bailo** – *it. bailo* (ambasador ili konzul Firenze ili Venecije na Istoku); *ven. bailo* (venecijanski ambasador kod Visoke porte) – mletački poslanik. Ni kod Radulović ni kod Musića ova imenica nije zabilježena.
9. **banda** – *it. banda* – strana. Ovu imenicu zabilježili su i Musić i Radulović, s tim što Radulović pored navedenog daje i značenje *limena glazba*, a Musić pored ovih bilježi i značenje *grupa razbojnika*.
10. **banja** – *it. bagno* – kupanje. Radulović i Musić bilježe varijantu **banj** u značenju *kupanje, kupalište; kupatilo*.
11. **barilo** – *it. barile* – bure. Musić je zabilježio varijantu **barijo**, a Radulović daje oblike **bario** i **barelo**.
12. **barka** – *it. barca* – manji brod. Ovu imenicu su u istom značenju zabilježili i Musić i Radulović.
13. **bastati** – *it. bastare* (biti dovoljan, arh. istrajati, izdržati) – smjeti, usuditi se. Radulović bilježi i imenicu **baštadur** sa značenjem *spodobna osoba*, dok Musić bilježi glagol u značenju koje smo i mi naveli, zatim imenicu **bastadur** i pridjev **bastan** sa značenjem *spodoban, kadar*.
14. **beškot** – *it. biscotto* – dvopek. Radulović i Musić pored navedene imenice bilježe i glagol **beškotat** sa značenjem *dvaput peći hljeb*.
15. **bistijerna** – *lat. it. cisterna* – bunar. Musić bilježi ovaj oblik, dok Radulović daje oblik **gustierna** sa istim značenjem.
16. **Boka di Kataro** – *it. Bocche di Cattaro* – Boka Kotorska. Ovaj oblik nijesu zabilježili ni Musić ni Radulović.

17. **bola** – *it. bolla* – bula, papska poslanica. Ni kod Radulović ni kod Musića ova imenica nije zabilježena.
18. **buleta** – *it. bolletta* – priznanica. Musić ovu imenicu daje u značenju *taksirana dozvola za prodaju krupne stoke*, dok je Radulović ne bilježi.
19. **buletin** – *it. bollettino* – kratak izvještaj. Musić bilježi varijantu **bulentin**, dok Radulović nije registrovala ovaj oblik.
20. **buslo** – *it. bussola, ven. busola* – kompas. Kod Radulović je zabilježen oblik **bušola**, a kod Musića varijanta **busula**.
21. **butiga** – *it. bottega, ven. bodega* – dućan, radnja. I Musić i Radulović zabilježili su ovu imenicu sa istim značenjem.

C

22. **cekin** – *it. zecchino, ven. zechin* – zlatnik. I Musić i Radulović zabilježili su ovu imenicu sa istim značenjem.
23. **cekin imperijale** – *it. zecchino imperiale* – kraljevski zlatnik. Ni kod Musića ni kod Radulović ovaj oblik nije prisutan.
24. **cirk** – *it. circo* – rimski stadion, amfiteatar. Ovaj oblik nijesu zabilježili ni Musić ni Radulović.
25. **cirkul** – *it. circolo* (krug, kružok) – sreski načelnik, starješina okruga. Musić nije zabilježio ovaj oblik, dok ga Radulović daje upravo u ovom značenju.
26. **cukar** – *it. zuccher, ven. zucaro* – šećer. I Radulović i Musić bilježe ovu imenicu u istom značenju.

Č

/

Ć

/

D

27. **davana** – v. dogana
28. **departament** – *it. dipartimento* – oblast, područje; odsjek, odjeljenje. Ovaj oblik nijesu zabilježili ni Musić ni Radulović.
29. **depozit** – *it. deposito* – ostava, rezervoar za vodu. Musić bilježi varijantu **depožit**, dok je Radulović registrovala oblik koji smo i mi ovđe naveli, u značenju *rezervoar za vodu*.
30. **deputat** – *it. deputato* – poslanik, izaslanik. Ni kod Musića ni kod Radulović ovaj oblik nije zabilježen.

31. **destregati** – *ven. destrigar, it. districare* (razmrsiti, rasplesti, razjasniti; osloboditi) – spiskati, protračiti. Kod Radulović se ovaj glagol javlja sa značenjem *potrošiti, uništiti*, dok ga je Musić zabilježio u značenju koje smo i mi naveli.
32. **dogana** – *it. dogana* – carina. Kod Musića se ova imenica javlja u značenju *odeljenje za carinjenje robe, carinarnica*. Isto značenje daje i Radulović.
33. **dondo** – *lat. dominus, it. arh. donno* (gospodar) – stric, ujak, tetak. Ovu imenicu bilježe i Musić i Radulović.
34. **dovana** – v. *dogana*
35. **duka** – *it. duca* – vojvoda, arh. vođa. Ova imenica nije zabilježena ni kod Musića ni kod Radulović.
36. **durati** – *it. durare* – trajati. Glagol u istom značenju bilježe i Musić i Radulović.

DŽ

/

Đ

37. **đeometar** – *it. geometra* – geometar. Musić je zabilježio varijantu **dometar**, dok Radulović bilježi obje varijante.
38. **đenar** – *it. gennaio* – januar. Radulović je zabilježila isti oblik, dok kod Musića on nije registrovan.

E

/

F

39. **fabricirati** – *it. fabbricare* – proizvoditi. Kod Musića se javljaju oblici **fabrikat, ofabrikat** sa značenjem *napraviti nekome neku smicalicu; opraviti*, dok Radulović bilježi isti oblik kao i Musić u značenju *previriti, izmisliti*.
40. **faculet** – *it. fazzoletto* – maramica. Ovu imenicu bilježe i Musić i Radulović.
41. **falso** – *it. falso* – lažan, neiskren. Musić bilježi oblik **falac** u značenju *pretvoran, lukav, lažan, neiskren*, a Radulović prilog **falso** u značenju *neiskreno*.
42. **falšiv** – v. *falso*
43. **familja** – *it. famiglia* – porodica. Musić bilježi isti oblik i isto značenje ove imenice, dok Radulović daje i varijante **familija, famelja, vamelja**.

44. **fanat** – *it. fante* – pješak; pub u kartama; arh. sluga, momak. Musić navodi sva ova značenja, a Radulović dodaje i značenje *ružan muškarac*.
45. **fanela** – *ven. fanela* – potkošulja. Radulović bilježi i varijantu **fanjela**, kao i Musić, koji već pomenutom dodaje i značenje *tanka pamučna ili vunena tkanina*.
46. **fant** – v. fanat
47. **financa** – *it. finanza* – finansije. Radulović bilježi ovaj pojam u značenju *carinik*, dok Musić ne bilježi ovu imenicu.
48. **fjorin** – *it. fiorino* – zlatnik, florin. Musić ne bilježi ovu riječ, dok Radulović daje i varijantu **florin**.
49. **foro** – *it. foro* – rimski trg. forum. Ni Musić ni Radulović nijesu zabilježili ovu imenicu.
50. **forteca** – v. fortica
51. **fortepjano** – *it. forte-piano* – forte-piano, preteča klavira. Ova imenica nije zabilježena ni kod Musića ni kod Radulović.
52. **fortica** – *it. fortezza* – tvrđava, utvrđenje. Musić nije zabilježio ovu imenicu, dok Radulović daje i varijantu **faltica** koja ima isto značenje.
53. **fortificirati** – *it. fortificare* – utvrditi. Ovaj glagol nije zabilježen ni kod Musića ni kod Radulović.
54. **franko** – *it. franco* – slobodan. Ovaj oblik bilježi i Musić uz napomenu da se koristi samo u izrazu *franka karta – slobodna karta u igri trešete*. Radulović bilježi oblik **franak** u značenju *slobodan, nedužan; lišen*.
55. **fregada** – *it. fregata* – ratni brod. Ni Musić ni Radulović nijesu zabilježili ovu imenicu.
56. **fregata** – v. fregada
57. **Frijul** – *it. Friuli* – Furlanija. Ova imenica nije zabilježena ni kod Musića ni kod Radulović.
58. **frut** – *it. frutto* – plod. Isti oblik su zabilježili i Musić i Radulović.
59. **fundin** – *it. affondare* (potopiti, potonuti) – potapanje. Musić bilježi ovu imenicu, dok Radulović daje samo glagol **fundat** sa značenjem *potopiti*.
60. **furmetin** – *it. frumentone, ven. formenton* – kukuruz. Musić bilježi oblik **mertin**, a Radulović je zabilježila imenicu **frumentunica** sa značenjem *kukuruzni hljeb*.

G

61. **galija** – *it. galea, ven. galia* – brod na vesla koji su obično pokretali zatvorenici. Istu imenicu su zabilježili i Musić i Radulović.
62. **galiot** – *ven. galioto, it. galeotto* – veslač na galiji; fig. nevaljalac, propalica. Musić i Radulović bilježe ovu imenicu u značenju *ženskaroš, nevaljalac*.
63. **gondula** – *it. gondola* – gondola. Musić je zabilježio oblik koji smo i mi naveli, dok Radulović pored navedene daje i varijantu **gondola**.
64. **gracija** – *it. grazia* – ljupkost. Kod Musića se ova imenica javlja samo u značenju *milost*, dok Radulović daje oba pomenuta značenja.
65. **graciozan** – *it. grazioso* – skladan, ljubak. Ovaj pridjev u istom značenju bilježe i Musić i Radulović.
66. **guveran** – *it. governo* – vlada. Musić bilježi isti oblik imenice, dok Radulović navodi imenicu ženskog roda **guverna** s istim značenjem.
67. **guvernador** – *ven. governador, it. governatore* – namjesnik, upravitelj. Radulović i Musić su zabilježili istu imenicu.
68. **gvardija** – *it. guardia* – garda. U *Rečniku uz celokupna dela Petra Petrovića Njegoša* kaže se da je ova riječ, iako italijanskog porijekla, u Njegošev rječnik ušla preko ruskog. Ovu imenicu su zabilježili i Musić i Radulović.
69. **gvardijan** – *it. guardiano* – čuvar, stražar. Musić bilježi značenje koje smo i mi naveli, a Radulović ovu imenicu daje u značenju *starješina samostana*.

H

/

I

70. **imperijale** – *it. imperiale* – carski. Ovaj pridjev nijesu zabilježili ni Musić ni Radulović.
71. **interes** – *it. interesse* – kamata. Ni kod Musić ni kod Radulović ova imenica nije zabilježena.
72. **inkanat** – *it. incanto* – javna dražba. Isti oblik bilježe i Musić i Radulović.
73. **ipotekati** – *it. ipotecare* – staviti pod hipoteku. Ovaj oblik nijesu zabilježili ni Musić ni Radulović.
74. **iskonat** – *it. contare, conto* – račun. Ni kod Musić ni kod Radulović ova imenica nije zabilježena.

J

/

K

75. **kamara** – *ven. camara, it. camera* – soba. Musić i Radulović pored pomenutog oblika bilježe i varijantu **kamarin** sa značenjem *sobica*.
76. **kamarijer** – *it. cameriere* – sobar. Ovaj oblik nije zabilježen ni kod Musića ni kod Radulović.
77. **kambijala** – *it. cambiale* – mjenica. Isti oblik sa istim značenjem bilježe i Musić i Radulović.
78. **kamera** – v. kamara
79. **kapitanat** – *it. capitanato* – ovđe sedište poglavara. Ovaj oblik ne bilježe ni Musić ni Radulović.
80. **karantina** – *it. quarantena* – karantin. Musić ne bilježi ovu imenicu, dok Radulović daje varijantu **kvarantin** s istim značenjem.
81. **karta** – *it. carta* (karta, papir) – hartija, karta za igranje. Musić bilježi ovu imenicu s istim značenjem, dok Radulović daje samo značenje *isprava, dokument*.
82. **kartač** – *it. cartoccio* – fišek, eksplozivni naboj, karteč. Ni Musić ni Radulović nijesu zabilježili ovu imenicu.
83. **kaseta** – *it. cassetta* – sanduk. Musić i Radulović bilježe varijantu **kašeta** sa značenjem *sanduk; mrtvački sanduk*.
84. **kasin** – *it. casino* – zgrada, prostorija za društvene sastanke. Ova imenica nije zabilježena ni kod Musića ni kod Radulović.
85. **Kastelnovi** – v. Kastel Novje
86. **kastig** – *it. castigo* – kazna. Radulović pored navedenog za ovu imenicu daje i značenja *zlo, nesreća, čudo*, dok Musić navodi samo značenje koje smo i mi zabilježili.
87. **kastigati** – *it. castigare* – kazniti. Radulović i Musić daju i varijantu **kaštigati**. U *Rječniku njeguškoga govora* zabilježena je imenica **kastig/kaštig** u značenju *kazna; bruka, pometnja*.
88. **kastradina** – *ven. castradina* – sušeno jagnjeće meso. Musić bilježi samo oblik **kaštradina**, dok Radulović navodi oba oblika.
89. **Kaštel Novje** – *it. Castel Nuovo* – Herceg Novi. Ovaj oblik se ne javlja ni kod Musića ni kod Radulović.
90. **kaštiga** – v. kastig
91. **kaštigovanje** – *it. castigo* – kažnjavanje. Ni Musić ni Radulović nijesu zabilježili ovu imenicu.
92. **kavaleria** – *it. cavalleria* – konjica. Ova imenica nije zabilježena ni kod Musića ni kod Radulović.

93. **kavaljer** – *it. cavaliere* – ovde nosilac odlikovanja. Musić i Radulović ovu imenicu daju isključivo u značenju *udvarač, ljubavnik*.
94. **kolona** – *it. colonna* – stub. Musić bilježi ovu imenicu, dok Radulović daje samo oblik kolonada sa značenjem *red, kolona*.
95. **kolonel** – *it. colonnello* – pukovnik. Ni Musić ni Radulović nijesu zabilježili ovaj oblik.
96. **koloseo** – *it. Colosseo* – Koloseum. Ni Musić ni Radulović nijesu zabilježili ovaj oblik.
97. **kompromes** – *it. compromesso* – kompromis. Musić daje samo varijantu **kompromeš**, dok Radulović ne navodi ovu imenicu.
98. **komun** – *it. comune* – opština. Musić bilježi oblik **komuna**, dok Radulović daje obje navedene varijante.
99. **komunitat** (m.r.) – *it. comunità* – opština, zajednica. Musić i Radulović bilježe oblik **komunitad**.
100. **konat** – *it. conto* – račun. Isti oblik sa istim značenjem zabilježili su i Musić i Radulović.
101. **konfinati** – *it. confinare* – graničiti se. Radulović nije zabilježila ovaj oblik, dok se kod Musića javlja sa značenjem koje smo i mi ovde naveli.
102. **konkorent** – *it. concorrente* – učesnik u nadmetanju. Ovu imenicu nijesu zabilježili ni Radulović ni Musić.
103. **konsilijer** – *it. consigliere* – savjetnik. Ovaj oblik nije zabilježen ni kod Musića ni kod Radulović.
104. **konte** – *it. conte* – grof. Kod Musića se uz ovu imenicu daje i značenje *seoski knez u mletačko vreme*, dok Radulović nije zabilježila ovaj oblik.
105. **kontomacija** – v. kontumacija
106. **kontraband** – *it. contrabbando* – krijumčarenje. Radulović bilježi oblik **kontrabanat**, a Musić **kontrobanat**, **kotrobanat** i **kontraband**
107. **kontrabanda** – v. kontraband
108. **kontrabandni** – *it. contrabbando* – vezan za krijumčarenje. Ni Musić ni Radulović nijesu zabilježili ovaj pridjev.
109. **kontrakt** – *it. contratto* – ugovor. Musić i Radulović bilježe varijantu **kontrat**.
110. **kontrobanat** – v. kontraband
111. **kontumac** – v. kontumacija. Iako danas imaju različito značenje, kod Njegoša su ove dvije riječi upotrijebljene kao sinonimi. U *Velikom rečniku stranih reči i izraza* navodi se da je oblik **kontumac** nastao od njemačkog **kontumaz** (prema latinskom *contumax* – „tvrdoglav“). Ovaj oblik ne bilježe ni Musić ni Radulović.

112. **kontumacija** – *it. contumacia* – neodazivanje sudskom pozivu; karantin. Radulović daje ovu imenicu u značenju *izolacija za vrijeme trajanja zarazne bolesti*, a u tom je značenju ona i ovde upotrijebljena. Musić ovaj oblik nije zabilježio.
113. **kontumaciranje** – v. kontumacija
114. **kordun** – *it. cordone* – ovde kordon. Musić ovu imenicu prenosi sa značenjem *gajtan koji se prišiva kao ukras*, dok Radulović daje značenje *debeli gajtan*.
115. **koret** – *it. corpetto* – prsluk, ženska bluza. Kod Musića koret znači *ženska haljina, dio bokeške nošnje*, dok Radulović daje značenje *prsluk kao dio ženske nošnje*.
116. **korta** – *it. corte* – sud – Musić ovaj oblik ne navodi, dok Radulović daje imenicu **korta** sa značenjem *prohodište; krug u kom se zameće riba*.
117. **kružat** – *ven. crosato* – prsluk narodne nošnje vezen zlatom. Radulović bilježi samo oblik **kružot** sa značenjem koje smo i mi naveli, dok Musić daje značenje *čohana kratka gornja odjeća bez rukava*.
118. **kupa** – *it. coppa* – čaša, pehar. Musić je za ovu imenicu zabilježio i značenje *boja u italijanskim kartama za igranje*, dok Radulović navodi samo značenje koje smo i mi dali.
119. **kuriozan** – *it. curioso* – radoznao. Musić bilježi varijantu **kurijožan**, dok Radulović ne bilježi pridjev, već samo imenicu **kuriozitat** (radoznalost).
120. **kvarantina** – v. karantina
121. **kvarat** – *it. quarto* – četvrtina. Isti oblik bilježe i Musić i Radulović.

L

122. **lama** – *it. arh. lama (pleh)* – plehana posuda. Musić bilježi isti oblik s navedenim značenjem, dok Radulović pored ovog daje i značenje *sječivo noža* koje odgovara značenju koje ima ova imenica u savremenom italijanskom jeziku.
123. **lampada** – *it. lampada* – lampa, kandilo. Musić i Radulović bilježe samo oblik lampadina u značenju *ručna lampa*.
124. **lazaret** – *it. lazaretto* – bolnica. Musić bilježi ovu imenicu sa značenjem koje smo i mi dali, dok Radulović registruje značenja *veliki prostor; bolnica za zarazne bolesti*.
125. **lincul** – *vul. lat. linteolu, it. lenzuolo* – čaršav. Musić bilježi varijantu **lencuo**, a Radulović **lancun, lencun i lencuo**. U Rječniku njegušškoga govora javlja se oblik **lencuo**.

126. **Lizonco** – *it. Isonzo* – Soča. Ovaj oblik nije prisutan ni kod Musića ni kod Radulović. Zanimljivo je to što je imenica preuzeta sa pridruženim oblikom određenog člana.
127. **lokandžija** – *it. locanda* (gostionica) – gostioničar. I Musić i Radulović bilježe samo imenicu **lokanda** sa značenjem koje smo i mi naveli.
128. **lubarda** – *it. bombard* – vrsta starinskog topa. Musić bilježi varijantu **lumbarda**, dok Radulović daje oblik koji smo i mi naveli.
129. **lombard** – v. **lubarda**
130. **luid** – *it. luigi* – vrsta francuskog zlatnika. Ovu imenicu nijesu zabilježili ni Musić ni Radulović.
131. **luks** – *it. lusso* – raskoš. Ni Musić ni Radulović ne bilježe ovaj oblik.
132. **lunatika** – *it. lunatico* (ćudljiv, hirovit) – ovde ćudljivost, hirovitost. Musić je zabilježio imenicu **luna** u značenju „mahnitost“ i pridjev **lunat** sa značenjem *ćudljiv, hirovit*, dok Radulović bilježi pridjev **lunav** u značenju *zlovoljan, neraspoložen* i imenicu **luna** u značenju *neraspoloženje*.

LJ

/

M

133. **magazin** – *it. magazzino* – skladište, spremište. Istu imenicu sa značenjem koje smo i mi naveli bilježe i Musić i Radulović.
134. **makina** – *it. macchina* – stroj, mašina. Radulović uz ovu imenicu navodi značenja *postrojenje za mljevenje maslina; brodski ili bilo kakvi stroj, šivaća mašina*, dok Musić bilježi i varijantu **makinja** sa značenjem *mašina, stroj (najčešće brodski ili za šivanje)*.
135. **mana** – *it. manna* – hrana s neba. U *Rečniku uz celokupna dela Petra Petrovića Njegoša* za ovu imenicu se kaže da vodi porijeklo od jevrejskog oblika **mān** – *slatka hrana koju (po Bibliji) nebo šalje*.
136. **maškara** – *ven. mascara, it. maschera* – maskirana osoba. Musić i Radulović navode i značenje *loše odjevena osoba*.
137. **maškul** – *ven. mascolo* – prangija. Musić prvo daje oblik **maškuo**, a pominje i varijante **maškulj** i **maškul**, dok Radulović nije zabilježila ovu imenicu.
138. **medik** – *it. medico* – ljekar. Musić i Radulović bilježe samo varijantu **medig** (*ven. medego*).
139. **mića** – *it. miccia* – fitilj. I Musić i Radulović su zabilježili ovu imenicu u istom značenju.

140. **militar** – *it. militare* – vojnik. Musić je zabilježio ovaj oblik, dok se kod Radulović može naći samo pridjev **militarski** (vojni).
141. **militarski** – *it. militare* – vojni
142. **miritati** – *it. meritare* – zaslužiti. Musić i Radulović su zabilježili i oblik **meritat**.
143. **multa** – *it. multa* – kazna. Musić je zabilježio ovu imenicu s istim značenjem, a Radulović pored navedenog oblika daje i glagol **multati**.
144. **mušket** – *it. moschetto* – vrsta kratke puške. Radulović je zabilježila ovu imenicu, dok Musić registruje samo glagol **mušketat** (strijeljati).
145. **mušketati** – *it. moschettare* – strijeljati. Musić bilježi ovaj glagol u značenju koje smo i mi naveli, dok Radulović navodi da je pored ovog zabilježila i značenje *istuć*.

N

/

O

146. **obligacija** – *it. obbligazione* – obaveza, obveznica. Radulović bilježi ovaj oblik, dok kod Musića nije registrovan. Musić bilježi imenicu **obleg** (*it. obbligo*) sa značenjem *dužnost, obaveza* i glagol **oblegat** (*obavezati*).
147. **oficijal** – *it. ufficiale* – oficir. Musić ovaj oblik nije zabilježio, dok Radulović daje varijantu **oficial** sa značenjem *sudski službenik*.
148. **okazija** – *it. occasione* – prilika. Ova imenica nije zabilježena ni kod Musića ni kod Radulović.
149. **ondin** – *it. ondina* – vodena vila. Ni Musić ni Radulović nijesu zabilježili ovaj primjer.

P

150. **palac** – *it. palazzo* – palata. Musić pored ovog daje i oblik **palača**, dok Radulović navodi i varijantu **palacun** s istim značenjem.
151. **panjega** – šupljina u kuhinjskom zidu koja služi kao ostava. Radulović smatra da ovaj oblik vodi porijeklo od italijanske imenice *pane*. Istu imenicu sa istim značenjem navodi i Musić.
152. **part** – *it. parte* – dio, strana. Ni Musić ni Radulović nijesu zabilježili ovu imenicu.
153. **partikularan** – *it. particolare* – poseban. Ovaj pridjev nije zabilježen ni kod Musića ni kod Radulović.

154. **pasani** – *it. passato* – prošli. Musić i Radulović ne bilježe ovaj oblik već samo glagol **pasat** – *proći*.
155. **pasaport** – *it. passaporto* – pasoš. Musić bilježi varijantu **pasaporat**, dok Radulović daje oblike **pašaporat i pasaporat**.
156. **pasat** – *it. passare* – proći. Isti glagol bilježe i Musić i Radulović.
157. **pasati se** – *it. passare* – ovđe – proći se, ne raditi nešto. Musić bilježi samo značenje *provesti se*, dok Radulović daje oba značenja.
158. **pasport** – v. pasaport
159. **patron** – *it. padrone* – gazda. Musić i Radulović bilježe ovu imenicu u značenju *vlasnik broda ili ribarske mreže*, a Musić daje i značenje *starješina ribara*.
160. **patrun** – v. patron
161. **pertikuljaran** – v. partikularan
162. **pijaca** – *it. piazza* – trg. Kod Musića je zabilježena varijanta pjaca u značenju trg, čaršija, dok Radulović bilježi isti oblik sa značenjem *trg, tržnica*. U Rječniku njeguškoga govora zabilježeni su oblici **pljaca i pjaca**.
163. **pinjata** – *it. pignatta, ven. pignata* – lonac, šerpa. I kod Musića i kod Radulović zabilježena je ova imenica.
164. **pirun** – *ven. piron* – viljuška. Isti oblik bilježe i Musić i Radulović.
165. **pijaca** – v. pijaca
166. **poltrona** – *it. poltrona* – fotelja. Musić takođe bilježi ovu imenicu, ali naglašava da ju je on zabilježio samo u značenju *baštenski naslonjač*.
167. **portantina** – *it. portantina* – (bolnička) nosila. Ova imenica zabilježena je i kod Musića i kod Radulović.
168. **pošt** – *it. posto* – mjesto. Musić i Radulović daju isključivo oblik **pošta** u značenju *mjesto poznato po obilju ribe*.
169. **pratika** – *it. pratica* – praksa. Ovaj oblik su zabilježili i Musić i Radulović.
170. **prestimati** – *it. stimare* – precijeniti. Ovaj glagol nije prisutan ni kod Musića ni u rječniku Vesne Lipovac-Radulović.
171. **prezident** – *it. presidente* – predsjednik. Musić ne bilježi ovaj oblik, a Radulović daje varijantu **prešident** s istim značenjem.
172. **pretur** – *it. pretore* – sudija
173. **pretura od Budve** – *it. pretura di Budua* – budvanski sud. Musić i Radulović bilježe samo imenicu **pretur** u značenju *sudija*.
174. **prezidenca** – *it. presidenza* – predsjednička funkcija. Ni Musić ni Radulović nijesu zabilježili ovaj oblik.

175. **princip** – *it. principe* – princ, knez, mletački dužd. Musić bilježi ovu imenicu u istom obliku i s istim značenjem, dok je Radulović nije registrovala.
176. **proćes** – *it. processo* – sudski proces. Ovu imenicu nijesu zabilježili ni Musić ni Radulović.
177. **prokaradur** – *it. procuratore, ven. procurador* – zastupnik, opunomoćenik; javni tužilac. Radulović bilježi ovde navedeni oblik, a Musić pored ove daje i varijantu **prokuradur**.
178. **prova** – *it. prova* – ovde dokaz. Musić i Radulović daju ovu imenicu isključivo u značenju *pokušaj, ispitivanje*.
179. **provati** – *it. provare* – pokušati. U istom obliku i značenju ovaj glagol bilježe i Musić i Radulović
180. **providur** – *it. provveditore, ven. proveditor* – mletački činovnik. Musić bilježi ovu imenicu u značenju koje smo i mi naveli, dok Radulović daje značenje *pokrajinski poglavar u Mletačkoj republici*.

R

181. **Raguza** – *it. Ragusa* – stari naziv za Dubrovnik. Ovaj oblik nijesu zabilježili ni Musić ni Radulović.
182. **recevuda** – *it. ricevuta* – priznanica. Radulović bilježi varijante **ricevuta** i **rićevuta**, dok Musić daje oblik **rićevuta**.
183. **recivuda** – v. *recevuda*
184. **rezina** – *it. resina* – smola. Ni Musić ni Radulović nijesu zabilježili ovaj oblik.
185. **resto** – *it. resto* – ostatak. Radulović bilježi oblike **rest**, **resto** i **rešto** u značenju *ostatak, okrajak*, a Musić bilježi oblik koji smo i mi naveli.
186. **riva** – *it. riva* – obala. I Musić i Radulović bilježe ovu imenicu sa istim značenjem, s tim što Radulović dodaje i značenje *tržnica* uz objašnjenje da se tržnica nalazila na obali.
187. **rozolija** – *it. rosolio* – vrsta likera. Kod Musića je zabilježena varijanta **rožalija**, dok Radulović ne navodi ovu imenicu.
188. **rubetina** – *it. roba* (stvari, odjeća) – U *Rečniku uz celokupna dela Petra Petrovića Njegoša* ovaj oblik se definiše kao augmentativ-pejorativ imenice **rubina** – košulja. Ni kod Musića ni kod Radulović taj oblik nije zabilježen. Musić daje imenicu **roba** u značenju *rublje, odijelo*, dok Radulović pored tog značenja daje i značenje *loša osoba, loša stvar*.
189. **rušpa** – *it. ruspa* (nekorisćen novčić) – mletački dukat. Ni Musić ni Radulović nijesu zabilježili ovu imenicu.

S

190. **saket** – *it. sacchetto* – papirna kesa. Musić i Radulović bilježe ovu imenicu u istom značenju.
191. **sekvestrati** – *it. sequestrare* – oduzeti, zaplijeniti. Radulović nije zabilježila ovaj glagol, dok se kod Musića javlja s istim značenjem.
192. **seminarija** – *it. seminario* – bogoslovija. Ni Musić ni Radulović nijesu zabilježili ovaj oblik.
193. **senitadski** – *it. sanità* (zdravstvo) – zdravstveni. Ni Musić ni Radulović nijesu zabilježili ovaj oblik.
194. **sensal** – *it. sensale* – mešetar. Ovaj oblik nijesu zabilježili ni Musić ni Radulović.
195. **sentencija** – *it. sentenza* – presuda. Musić bilježi oblik **setencija** sa značenjem *pridika, potvrda; presuda, sudska odluka*. Radulović je zabilježila varijantu **sentenca** sa značenjem *sudska rasprava, pretres, suđenje*.
196. **senjal** – *it. segnale* – znak. Radulović bilježi varijente **senjal** i **senjo** u značenju koje smo i mi naveli, dok Musić daje samo oblik **senjo** sa značenjem *znak u moru koji označava gde je bačena udica, parangal*.
197. **sindik** – *lat. syndicus, it. sindaco* – gradonačelnik. Ovaj oblik nijesu zabilježili ni Musić ni Radulović.
198. **skala** – *it. scala* (stepenica, ljestvica; niz; stepenasta stijena) – ovde – stijena. Radulović i Musić bilježe ovu imenicu samo u osnovnom značenju (stepenica) u kom se ona koristila u govornom jeziku.
199. **skoranca** – *ven. scoranza* – osušena riba sa Skadarskog jezera. I Musić i Radulović daju varijantu **škoranca**.
200. **skutarski** – *it. Scutari* (Skadar) – skadarski. Ni Musić ni Radulović nijesu zabilježili ovaj pridjev.
201. **skužavati** – *it. escutare* (tražiti od dužnika da plati) – ućerati dug, naplatiti. Radulović bilježi ovaj glagol u značenju koje smo i mi naveli, dok kod Musića postoji samo oblik **skužat (se)** – izviniti se.
202. **soldat** – *it. soldato* – vojnik. Radulović nije zabilježila ovu imenicu, dok je Musić navodi u istom značenju koje smo i mi zabilježili.
203. **sovrano** – *it. sovrano* – suveren. Ni Musić ni Radulović nijesu zabilježili ovaj oblik.
204. **spenza** – *it. spesa* – trošak. Musić bilježi isti oblik sa značenjem *kupovina na trgu, trošak za kupovinu*. Pored ovog, on je zabilježio i oblik **spendza**. Radulović daje varijante **špendza, špenza** i **spenza** sa značenjem *nabavka hrane, kupovina*.

205. **stangada** – *it. stangata* – udarac motkom; neuspjeh. Ni Musić ni Radulović ne bilježe ovaj pojam. Radulović je zabilježila imenicu **stanga** (motka) i glagol **stangavat** (pritiskati, gnječiti).
206. **stima** – *it. stima* – poštovanje. Musić bilježi oblike **stima**, **štima** u značenju *procjena*, ali napominje da se ove imenice ponekad koriste i sa značenjem *poštovanje, cijenjenje*. Radulović navodi oblik **štima**, uz napomenu da je zabilježila i varijantu **stimanca** u značenju *procjena, poštovanje*. U *Rječniku njeguškoga govora* zabilježen je oblik **stimavat štetu** – procjenjivati štetu.
207. **stimati** – *it. stimare* – procijeniti. Musić bilježi i varijante **štimat**, **stimavat** i **štimavat**, a Radulović je pored onog koji smo i mi naveli zabilježila i oblik **stimavat**.
208. **strano** – *it. strano* – čudno. Ovaj oblik nijesu zabilježili ni Musić ni Radulović.
209. **sudit** – *it. suddito* – podanik. Musić je registrovao ovu imenicu, a Radulović je nije zabilježila.

Š

210. **škatola** – *it. scatola* – kutija. Musić i Radulović bilježe oblik **škatula**.
211. **školj** – *it. scoglio* – greben u moru, malo ostrvo. Isti oblik s navedenim značenjem bilježe i Musić i Radulović.
212. **špijati** – *it. spiare* – prokazati. Musić bilježi upravo ovaj oblik, dok Radulović daje varijante **špijavat**, **špijunavat** sa značenjem *uhoditi, prokazati*.
213. **špion** – *it. spia, ven. spion* – ovđe uhoda. Ovu imenicu u istom značenju daje i Musić koji je zabilježio varijantu **špijun**. Radulović takođe bilježi varijantu špijun sa značenjem *uhoda, potkazivač*.
214. **špijon** – v. špion

T

215. **talijer** – *it. tallero* – talir. Radulović daje varijantu **talier**, dok Musić ne bilježi ovaj oblik.
216. **tenente** – *it. tenente* – poručnik. Ni Musić ni Radulović nijesu zabilježili ovu imenicu.
217. **trabakula** – *it. trabaccolo* – vrsta broda s dva jedra. I Musić i Radulović bilježe ovaj oblik.
218. **trabakul** – v. trabakula

219. **tranzito** – *it. transito* – prolaz. Ni Musić ni Radulović nijesu zabilježili ovaj oblik.
220. **tribunal** – *it. tribunale* – sud. Musić bilježi samo varijantu **tribuno**, dok Radulović nije zabilježila ovu imenicu.
221. **Trijest** – *it. Trieste* – Trst. Ovaj oblik nije zabilježen ni kod Musića ni kod Radulović.
222. **trijestinski** – *it. triestino* – tršćanski. Ni Musić ni Radulović nijesu zabilježili ovaj oblik.
223. **Triješće** – v. Trijest
224. **trijomf** – *it. trionfo* – trijumf. Ni Musić ni Radulović nijesu zabilježili ovu imenicu.
225. **triplo** – *it. triplo* – trostruk. Musić ne bilježi ovaj oblik, dok je Radulović zabilježila prilog **triplo** (trostruko).
226. **tutela** – *it. tutela* (zaštita) – ovde zaštitnica. Musić nije zabilježio ovaj oblik, dok Radulović registruje dva značenja – *zaštita*, *kontrola*, ali ne i ovo u kome je imenica upotrijebljena kod Njegoša.

U

227. **ura** – *it. ora* – čas. Ovu imenicu zabilježili su i Musić i Radulović.

V

228. **vakancija** – *nlat. vacantia, it. vacanza* – slobodno mjesto. Ni Musić ni Radulović nijesu zabilježili ovaj oblik.
229. **vakansija** – v. vakancija
230. **vapor** – *it. vapore* – parobrod. Ovaj oblik su zabilježili i Musić i Radulović. Musić navodi i varijante **vaporet** i **vaporić**, a Radulović bilježi i oblike **vaporina** i **vaporin**.
231. **Vezuvij** – *it. Vesuvio* – Vezuv. Ni Musić ni Radulović nijesu zabilježili ovu imenicu.
232. **vidimirati** – *it. vidimare* – ovjeriti, potvrditi pečatom. Ni Musić ni Radulović nijesu zabilježili ovaj glagol.
233. **Vijena** – *it. Vienna* – Beč. Ovaj oblik nije zabilježen ni kod Musića ni kod Radulović.

Z

234. **zabestijati** – *it. bestija* (zvijer) – pobjesnjeti. Ni Musić ni Radulović nijesu zabilježili ovaj glagol.

Ž

235. **žbir** – *it. sbirro, ven. sbiro* – žandarm; Radulović u daje i značenja *doušnik; lukav, pametan*, a Musić navodi i značenja *uhoda, dostavljač; policijski stražar*. U *Rečniku uz celokupna dela Petra Petrović Njegoša* daje se samo značenje *uhoda, špijun*.

Literatura

- Andrijašević, Ž. i Rastoder, Š. (2006). *Crna Gora i velike sile*, Podgorica: Zavod za udžbenike i nastavna sredstva.
- Boerio, G. (1998). *Dizionario del dialetto veneziano*, Firenze: Giunti Editore. (prvo izdanje: Giovanni Cecchini Editore, Venezia 1856.)
- De Mauro, T. (2000). *Il dizionario della lingua italiana per il terzo millennio*, Torino: Paravia.
- Kilibarda, V. (2000). *Njegoš i Trst. Italijanski pisci i putopisci o Vladici-pjesniku*, Podgorica: CID.
- Kilibarda, V. (2011). „Njegoš i Venecija“, *Venecija i slovenske književnosti*, Beograd: SlovoSlavia, str. 289–302.
- Kilibarda, V. (2013). „Njegoševo poznavanje italijanskoga jezika“, *Lingua montenegrina*, br. 11, Podgorica, str. 199.
- Lipovac-Radulović, V. (1997). *Romanizmi u Crnoj Gori – Budva i Paštrovići*, Novi Sad: Matica srpska.
- Lipovac-Radulović, V. (2004). *Romanizmi u Crnoj Gori – Jugoistočni dio Boke Kotorske*, Novi Sad: Matica srpska.
- Lipovac-Radulović, V. (2009). *Romanismi lessicali in Montenegro. Budva e Pastrovici. La parte sud-orientale delle Bocche di Cattaro*, Roma: Il Calamo.
- Milošević, M. (1972). „Boka Kotorska, Bar i Ulcinj u Kiparskom ratu (1570–1573)“, *Boka – Zbornik radova iz nauke, kulture i umjetnosti*, br.4, Zavičajni muzej, Herceg Novi, str. 17–58.
- Musić, S. (1972). *Romanizmi u severo-zapadnoj Boki Kotorskoj*, Beograd: Filološki fakultet Univerziteta u Beogradu.
- Musić, S. (1975). „La quantità vocalica negli italianismi delle Bocche di Cattaro“, *Italica Belgradensia I*, Università di Belgrado, Beograd, str. 169–179.
- Ostojić, B. (1985). *O crnogorskom književnojezičkom izrazu*, Nikšić: NIO Univerzitetska riječ.
- Stanojević, G. (1976). „Crna Gora od pada Crnojevića do vladike Danila Petrovića“, *Crna Gora – monografija*, Beograd: Književne novine, str. 176–193.

- Stevanović, M. (1951). „Neke osobine Njegoševa jezika“, *Južnoslovenski filolog*, knjiga XIX, Beograd, str. 17-31.
- Vukmanović S. (1982). „Petar II Petrović Njegoš u Herceg Novom“, *Boka – Zbornik radova iz nauke, kulture i umjetnosti*, br.13-14, Zavičajni muzej, Herceg Novi, str. 338.
- Vušović, D. (1930). *Prilozi proučavanju Njegoševa jezika*, Beograd: Grafički umetnički zavod „Planeta“.
- Zingarelli, N. (2002). *Vocabolario della lingua italiana, XII edizione*, Bologna: Zanichelli.

Cvijeta BRAJIČIĆ

WORDS OF ITALIAN ORIGIN IN THE LANGUAGE OF PETAR II PETROVIĆ NJEKOŠ

The paper analyzes the presence of words originating from the Italian language and its dialects in the written legacy of Petar II Petrović Njegoš. The analyzed texts, included as an integral part of the paper, encompass Njegoš's literary works, letters and *Bilježnica* (*Notebook*). Taking into account the statements of experts that words of Italian origin represented an integral part of vernacular speech patterns of Montenegro in Njegoš's time, as well as the fact that the bishop had the opportunity to get directly acquainted with the language in many ways, it would be reasonable to assume that his written legacy ought to include elements of the Italian lexicon. The collected material was compared to the Italian vocabulary registered in the vernacular speech patterns of Kotor, Budva and Paštrovići, with a view to determine the extent to which words of Italian origin recorded in Njegoš's written legacy coincided with those that entered the vernacular speech patterns, regardless of the fact that these speech patterns were the ones of his home region. In this way, the author attempts to determine the extent to which the presence of the words of Italian origin in Njegoš's language is conditioned by the fact that he knew Italian, which was proved by several authors in their research.

Key words: *Njegoš, words of Italian origin, vernacular speech patterns*